

ÉLETPÁLYA- ÉPÍTÉS

KOMPETENCIATERÜLET „A”

EMBER ÉS TÁRSADALOM
TANÁRI ÚTMUTATÓ

8. évfolyam

A kiadvány az Educatio Kht. kompetenciafejlesztő oktatási program kerettanterve alapján készült.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült, a sulíNova oktatási programcsomag részeként létrejött tanulói információhordozó. A kiadvány sikeres használatához szükséges a teljes oktatási programcsomag ismerete és használata.

A teljes programcsomag elérhető: www.educatio.hu címen.

Szakmai vezető: Farkas László

Szakmai bizottság: Dr. Klein Sándor elnök, Dr. Balogh Andrásné
Dr. Krisztián Béla, Sum István, Dr. Szenes György

Szakmai lektor: Stefany Judit

Alkotó szerkesztő: Tóth Judit

Felelős szerkesztő: Burom Márton

©

Szerzők: Falus Katalin, Jakab György,
Lőrinc László, Miaveczen Jenő

Educatio Kht. 2008

TARTALOM

VIII.A.1.1. Életmód – lakókörnyezet

VIII.A.1.2. A felnőtté válás folyamata – a múltban és a jelenben

VIII.A.1.3. Társadalmi rétegződés – érdekviszonyok

VIII.A.1.4. Teremtett környezetünk

ÉLETMÓD - LAKÓKÖRNYEZET

MODULLEÍRÁS

A modul célja	A lakókörnyezet tudatos megválasztásának és alakításának elősegítése, az emberi lakókörnyezet történetének megismerése
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	8. évfolyam (13–14 év)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: Kezdő modul Követő modul: <i>A felnőtté válás folyamata – a múltban és a jelenben</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Műveltségterületen/ tantárgyon belül: Történelem, társadalomismeret Életmód, egyén és közösség Műveltségterületen/ tantárgyon kívül: Ön- és társismeret Szűkebb környezetben: Programterven belül: <i>Ember és társadalom</i>
A képességfejlesztés fókuszja	Környezettudatosság, igényesség, esztétikai, etikai értékek, közösségi együttműködés elősegítése, valamint a vizuális, verbális, manuális és mimetikus képességek, illetve az írásbeli szövegalkotás fejlesztése

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A bevezető ráhangolódás a jelenkori lakókörnyezetből indul ki, célja tudatosítani a lakókörnyezet fontosságát a mindennapi életben, elősegíteni a környezettel kapcsolatos igényesség kialakulását és felkelteni az érdeklődést annak története iránt.

Ehhez kíván segítséget nyújtani az egyszerű táblázat kitöltése. A feladatot mindenfajta csoport a maga színvonalán tudja elvégezni. Alternatívát mégis adtunk, mert felvetődik a kitöltés során az a pedagógiai probléma, hogy az egyes lakókörnyezetekhez a társadalomban és a gyerekek között is sztereotípiák kapcsolódnak (pl. „a lakótelepen szegény, primitív, igénytelen emberek laknak”, „a kertvárosban pucos, fennhéjázó gazdagok”, „falun tanulatlan, faragatlan emberek”, „a városban nagyképűek” stb.).

Ezért ha attól tartunk, hogy ezek a sztereotípiák sértő módon jelennének meg a csoportokon belül, és emellett akadályoznák is a munkát, akkor a frontális megoldással könnyebben „kézben tudjuk tartani” a folyamatokat, ezért rögtön frontális beszélgetést javasolunk.

A következő két óra történeti háttérrel ad a jelenkori lakókörnyezet-ismerethez, mégpedig annyit, amennyi a szűkös időkeretbe belefér. Három alapvető fejlődési szakasszal foglalkozik, a vadásztelepüléssel (átmeneti szállással), a korai termelők településével (falu) és a civilizáció kialakulásakor megjelenő új településformával (város). Miután a későbbi településformák, lakókörnyezetek ezekre „készült” variációk lesznek, e három korai stáció áttekintése a legfontosabb.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Felhasznált objektumok

Lőrinc László: *Életmódtörténet I-II.* Bp., 1997–1999.

Ajánlott objektumok

W. Schneider: *Városok Urtól Utópiáig.* Bp., 1975.

G. Caselli: *A római kor és a korai középkor.* Bp., é. n.

G. Caselli: *Az első civilizációk.* Bp., 1990.

Gulyás Istvánné (szerk.): *Az antik Róma napjai.* Bp., 1986.

R. E. Leakey – R. Lewin: *Fajunk eredete.* Bp., 1986.

E. Mireaux: *Mindennapi élet Homérosz korában.* Bp., 1962.

L. Mumford: *A város a történelemben.* Bp., 1985.

S. Nagy Katalin: *„Pompázik fénnyel a ház”.* Képes lakásbelső-történet. Bp., 1993.

M. D. Sahlins – E. R. Service – E. R. Wolf: *Vadászok, törzsek, parasztok.* Bp., 1973.

Josef Wolf – Zdeněk Burian: *Az őskori ember.* Gondolat, Bp., 1987.

X. Hernandez – P. Comes: *Barmi.* Akadémiai Kiadó, Bp., 1993.

MODULVÁZLAT

Előkészítés

Ha van rá mód, a modul első napja előtt önként vállalkozó diákokat kérjünk meg, hogy készítsenek fényképeket gondozott és elhanyagolt lakókörnyezetről. Erre a későbbiekben szükség lesz. Szükség lesz továbbá a modul folyamán készülő kiállításához paravánra vagy megfelelő falfelületre (pl. falra erősített lepedőkre), ahol a készülő képek, plakátok fényképek elhelyezhetők. A felület olyan helyre kerüljön, ahol később más diákok megnézhetik, vagy legyen mozgatható.

1. óra

Ráhangolódás 1. (15 perc)

A	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Táblázatkitöltés a környezet előnyeiről és hátrányairól</p> <p>Töltessük ki a mellékelt táblázatot! (1. gyűjtemény) Beszéljék meg a gyerekek</p> <p>Kommunikáció, megfigyelés, érvelés</p> <p>Bármilyen csoportban, ahol a toleranciaszint megfelelő (lásd a módszertani ajánlást)</p> <p>Csoportos</p> <p>Írásbeli szövegalkotás, vita</p> <p>Táblázat fénymásolva (annyi, ahány csoportot alkotunk, vagy mindenkinek), toll, papír</p>
B	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Megbeszélés a különböző lakókörnyezetek előnyeiről és hátrányairól</p> <p>Az alábbi kérdéseket beszéljük meg: Mit értünk „lakókörnyezeten”? Miért jó a lakókörnyezet a pesti belvárosban? Miért jó a lakókörnyezet falun? Miért jó a lakókörnyezet vidéki városban? Miért jó a lakókörnyezet a lakótelepen? Miért jó a lakókörnyezet a kertvárosban?</p> <p>Kommunikáció, megfigyelés, érvelés</p> <p>Olyan csoportban, ahol a toleranciaszint túl alacsony (lásd a módszertani ajánlást)</p> <p>Frontális</p> <p>Irányított beszélgetés</p> <p>1 gyűjtemény</p>

1. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

MEGOLDÁS

Lehetséges megoldások: nyilván éppen az a cél, hogy a gyerekek maguk írják be saját elképzeléseiket, tehát itt zárt végű kész megoldást adni nem lehet.

	Kertváros	Belváros -Budapest	Lakótelep	Falu
A lakáson kívüli környezet előnyei	Pl. sok növény	Pl. üzletek, mozik stb. tarkasága	Pl. fény, sok fa	Pl. csend, jó levegő, állatok közelsége
A környezet hátrányai	Pl. az emberek távolabb vannak egymástól			
Előítéletek, presztízsszemponatok				

Ráhangolódás 2. (4 perc)

Tevékenység

Beszélgetés a lakókörnyezetről a táblázatba írt elemek alapján, illetve a korábbi beszélgetés folytatása („B” verzió esetén)

Tanári instrukciók

Válaszoljunk a kérdésekre! Mi a lakókörnyezetünk jelentősége az életünkben? Milyen módon tehető lakályosabbá?

Kiemelt készségek, képességek

Figyelem, kommunikáció, érvelés

Célcsoport / A differenciálás lehetőségei

-

Munkaforma

Frontális

Módszerek

Beszélgetés

Eszközök

-

Tartalomfeldolgozás (20 perc)

A	Tevékenység	Kiállításkészítés
	Tanári instrukciók	Adjunk nagy (A/3 vagy A/2) lapokat, párosával vagy minden diáknak egyet-egyet! Ismertessük velük a feladatot: készítsenek plakátokat a behozott fényképekből, melyek felhívják a figyelmet arra, hogy a környezetre vigyázni kell! Mondjuk meg, hogy a plakátok a modul végén készülő kiállításra készülnek.
	Kiemelt készségek, képességek	Vizuális képességek, kez ügyesség, lényeglátás
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan csoportoknak való, melyek szívesen készítenek fényképet, plakátot, kiállítást
	Munkaforma	Csoportos
	Módszerek	Kiállításszervezés
	Eszközök	Fényképezőgép, karton, ragasztó, esetleg számítógép (képválogatáshoz vagy digitális fényképek kiállításához – ha sok van belőle)
B	Tevékenység	Plakátkészítés
	Tanári instrukciók	Adjunk nagy (A/3 vagy A/2) lapokat, párosával, vagy minden diáknak egyet-egyet! Ismertessük velük a feladatot: rajzoljanak plakátot gondozott és gondozatlan mai lakókörnyezetről! Mondjuk meg, hogy a rajzok a modul végén készülő kiállításra készülnek.
	Kiemelt készségek, képességek	Vizuális képességek, kez ügyesség
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan csoportoknak való, melyek szívesen rajzolnak plakátot és megmozgatható a fantáziájuk
	Munkaforma	Csoportos
	Módszerek	Manuális munka
	Eszközök	Rajzlap (A/3; mindenkinek legalább egy), vízfesték, ceruza, filctoll, színes ceruzák

Tartalomfeldolgozás (6 perc)

Tevékenység	Megbeszélés, az első 45 perc részösszegzése, rendrakás
Tanári instrukciók	Az előre elkészített paravánokra helyezzük fel közösen az órán készült alkotásokat! Ebben azok vegyenek részt, akik az alkotásokat készítették. A többiek az osztálytermet rakják rendbe, szemetet szednek. Közben beszéljük meg a gyerekekkel, hogy mi készült már el, és mi van még készülóban! Összegezzük, és szóban, gesztusokkal persze értékeljük is az eddigieket, ha menet közben nem tettük meg!

Kiemelt készségek, képességek	Tervezés, szervezés, időgazdálkodás
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Kis csoport
Módszerek	Tervezés, szervezés, manuális munka
Eszközök	-

2. óra

1. Tartalomfeldolgozás (10 perc)

A	Tevékenység	Szövegolvasás, ismertetés
	Tanári instrukciók	A diákokat párokba osztjuk, és minden párból egy diák az egyik, a másik a másik szöveget kapja meg. (2. gyűjtemény: Szöveg 1., Szöveg 2.) A feladatuk az, hogy a szövegeket olvassák el, és kölcsönösen ismertessék egymással. Az esetlegesen pár nélkül maradt diákhöz a tanár társulhat.
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, olvasás, lényegkiemelés, szóbeli közlés, koncentráció
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Megfelelő szövegértéssel, koncentráció képességgel rendelkező csoportban
	Munkaforma	Pármunka
	Módszerek	Olvasás, ismertetés
	Eszközök	Fénymásolt szövegek
B	Tevékenység	Tanári magyarázat
	Tanári instrukciók	Ismertessük röviden a vadászó-gyűjtögető és termelő életforma, lakókörnyezet közötti különbséget, nagyjából olyan mélységben, mint ahogy ez a mellékelt szövegekben (2. gyűjtemény: Szöveg 1., Szöveg 2.) szerepel. Az ismertetés lehet kérdezve kifejtő, hiszen sok ismeretük maguknak is van. Jegyzeteltessük a gyerekekkel az információkat, ha ez nehézkes lenne, segítsünk táblára írt vázlattal!
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, szóbeli szövegértés, jegyzetelés
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan csoportban, melyet rövid szöveg olvasása sem nagyon köt le, vagy a mellékelt szöveget nehezen értenék. Akkor is választhatjuk ezt a megoldást, ha a csoport ugyan jól olvas szöveget, de a későbbi feladatok megoldásához a szöveges információt kevésnek tartjuk; ebben az esetben persze több információval kell szolgálni, ami az adott időkeretbe tanár előadással belefér.
	Munkaforma	Frontális
	Módszerek	Magyarázat, kérdezve kifejtés
	Eszközök	tábla és kréta, 2. gyűjtemény: Szöveg 1., Szöveg 2.

2. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

2. Tartalomfeldolgozás (10 perc)

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Képmegfigyelés, értelmezés

Osszuk a diákokat maximum négy fős csoportokba, és adjuk a kezükbe a két képet, melyek közül az egyik az őskori vadász életforma rekonstrukciója, a másik a termelő (Kép 1., Kép 2. csoportonként 1-1 darabot)! Kérjük meg őket, hogy a képek alapján derítsék ki, miben változott a lakókörnyezet a vadász életforma és a termelés korszaka között! „Ablak” módszerrel, egy-egy jellemző változást mindenki írjon a maga mezőjébe, körbe-körbe adva, majd a végén húzzák ki azokat, amelyekben nincsen egyetértés, és húzzák alá azokat, melyek a szöveghez képest új információt jelentenek!

Kiemelt készségek, képességek

Vizuális megfigyelés, rendszerezés, logika

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Olyan diákoknak való a feladat, akik képesek képek és szövegek alapján kapott információkat egybevetni, feldolgozni, e feladat elvégzésekor másokkal együttműködni.

Munkaforma

Csoportos

Módszerek

„Ablak”: egy papírt négy mezőre osztanak, és a csoport minden tagja egy-egy mezőbe beírja a saját anyagát

Eszközök

Papír, fekete-fehér vagy színes formában kinyomtatott, fénymásolt képek (A képek fekete-fehérben is jól használhatók)

B Tevékenység

Tanári instrukciók

Képleírás

Adjuk a diákok kezébe a két képet, melyek közül az egyik az őskori vadász életforma rekonstrukciója, a másik a termelő (Kép 1., Kép 2. személyenként 1-1 darabot)! Kérjük meg őket, hogy a képek alapján írják le röviden, maximum öt mondatban, milyennek látják a vadász és termelő életmódot.

Kiemelt készségek, képességek

Megfigyelés, íráskészség

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Ez a feladat olyan diákoknak való, akik nehezen tudnak képek és szövegek alapján kapott információkat egybevetni, feldolgozni, vagy másokkal csoportban együttműködni, viszont megfelelő az írásészségük.

Munkaforma

Egyéni

Módszerek

Írás, megfigyelés

Eszközök

Füzet, toll

3. Tartalomfeldolgozás (20 perc)

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Kiemelt készségek, képességek

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Munkaforma

Módszerek

Eszközök

Beszélgetés a lakókörmények megváltozásáról

Kérjük meg a diákokat, hogy kisebb (4–6 fős) csoportokban vitassák meg az olvasottakat/látottakat: milyen lényeges változás történt a lakókönyezetben az őskorban? Vajon a történelem későbbi korszakaiban ugyanebbe az irányba haladnak tovább a folyamatok? (A népsűrűség növekedése, a környezet intenzív felhasználása tekintetében igen, de az igénybe vett terület nem csökken tovább a későbbiekben, hanem nő.) A csoportok írják le a „közös platformot” pár mondatban, és ha van karakteres különvélemény, akkor azt hirdetője szintén írja le pár mondatban. Végül minden csoport szóvivője röviden ismerteti az álláspontjukat és a különvéleményt. Ha a leírás szépen, olvashatóan készül (ebbe persze beleérthető a számítógéppel írt szöveg is), akkor végül kikerülhet a kiállításra is.

Érvelés, áttekintő, lényeglátó gondolkodás

Vitatkozni, gondolkodni szerető diákoknak való

Csoportos

Vita

-

B Tevékenység

Tanári instrukciók

Kiemelt készségek, képességek

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Munkaforma

Módszerek

Eszközök

Rajz

Adjunk nagy (A/3 vagy A/2) lapokat párosával, vagy minden részt vevő diáknak egyet-egyét! Ismertessük velük a feladatot: rajzolják le a látottak és hallottak alapján egy elképzelt ideiglenes vadásztelepülés, illetve korai termelő település látképét és környezetét! Ha úgy látjuk, hogy erre szükség van, akkor előzzük meg azt, hogy a látott rekonstrukciókat másolják, mégpedig olyan módon, hogy írjunk elő bizonyos részleteket! (Pl. előírhatjuk, hogy a hajlék ne bőrből készült, sátoryszerű legyen, mint a képen, hanem szalmából, faágakból. Hogy a környezet folyóparti, erdőszéli stb. legyen.) Mondjuk meg, hogy a rajzok a modul végén készülő kiállításra készülnek! Menet közben a diákok értékeljék egymás képein azokat a részleteket, melyeket sikerültnek tartanak.

Rajzkészség, kreativitás, fantázia, logika

Azoknak való, akik inkább szeretnek rajzolni, mint beszélgetni vagy vitatkozni, illetve akiknek van annyi vizuális fantáziájuk, hogy a feladatot kevés segítséggel elvégezzék.

Rajz, egyéni és páros (értékelés)

Manuális munka

Kartonlapok (A/3 vagy A/2), színes ceruzák

4. Tartalomfeldolgozás (5 perc)

A	Tevékenység	Megbeszélés, a második 45 perc részösszegzése, rendrakás, az aznapi kiállításrész elrendezése
	Tanári instrukciók	Az előre elkészített paravánokra helyezzük fel közösen az órán készült alkotásokat! Ebben azok vegyenek részt, akik az alkotásokat készítették! A többiek az osztálytermet rakják rendbe, szemetet szednek. Közben beszéljük meg a gyerekekkel, hogy mi készült már el, és mi van még készülőben! Összegezzük, és szóban, gesztusokkal persze értékeljük is az eddigieket, ha menet közben nem tettük meg!
	Kiemelt készségek, képességek	Tervezés, szervezés, időgazdálkodás
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Kiscsoportos
	Módszerek	Szervezés, manuális munka
	Eszközök	Paravánok, elkészült alkotások

3. óra

1. Tartalomfeldolgozás (10 perc)

A	Tevékenység	Olvasás, szövegértelmezés
	Tanári instrukciók	A diákoknak adjuk oda az ókori városokról szóló szöveget (3. gyűjtemény: Szöveg 3.)! Ismertessük a feladatot: olvassák el a szöveget egyénileg, és húzzák alá a lényegét!
	Kiemelt készségek, képességek	Olvasás, szövegértés
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Olyan csoport, ahol a társaságban történő egyéni olvasáshoz a többségnek megvan a koncentráló képessége, munkafegyelme.
	Munkaforma	Egyéni
	Módszerek	Olvasás, lényegkiemelés
	Eszközök	Fénymásolt szöveg (lehetőleg annyi, ahány diák van) 3. gyűjtemény
B	Tevékenység	Tanári magyarázat
	Tanári instrukciók	Ismertessük kérdezve-kifejtve vagy előadásszerűen az ókori városok életviszonyait, az ókori – mezopotámiai vagy római – városi lakókörnyezetet! Jegyzeteltessük a lényegét!
	Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, lényegkiemelés
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Olyan csoport, ahol az „A” feladatváltozat feltételei nincsenek meg.

Munkaforma	Frontális
Módszerek	Előadás vagy kérdezve kifejtés
Eszközök	3. gyűjtemény

3. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

2. Tartalomfeldolgozás (20 perc)

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Jelenet készítése, előadása

Osszuk kb. háromfős csoportokra az osztályt, és bízzuk meg őket azzal, hogy az olvasottak alapján adjanak elő egy egy-két perces jelenetet. A jelenet szereplői az ókori város lakói, helyszíne az utca. A jelenetből derüljön ki lehetőleg minél több (már amennyit az időkeret lehetővé tesz) a korabeli városi életről! A felkészülésre maximum 10 percet szánjunk, majd a maradék időben nézzék meg egymás jeleneteit! Részben az időkorlát miatt, részben a diákok hajlandósága miatt nem célszerű ezt a feladatot az egész osztálynak adni, hiszen egy átlagos méretű osztályban nagyon sok időt tenne ki az előadások végignézése, unalmassá is válna, és hely sem nagyon van ennyi kis produkció zavartalan elkészítésére. Ezért elég, ha kb. négy jelenet készül (legfeljebb 16 fő részvételével), míg a többiek a „B” vagy „C” változatot kapják. Segítségükre lehet egy ókori város képe. (Kép 3.)

Kiemelt készségek, képességek

Mimetikus képességek, dramaturgiai képesség

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Szívesen szereplő, gyors észjárású, ötletes diákok, akik gyorsan tudnak egy jelenetet összehozni

Munkaforma

Páros-csoportos

Módszerek

Szerepjáték

Eszközök

Ha van iskolai kelléktár, jól jöhet, de nem feltétlenül szükséges

B Tevékenység

Tanári instrukciók

Egy városi nap leírása

Az erre kiszemelt vagy ezt választó gyermekekkel közöljük, hogy írják le egy napjukat egy ókori városban az olvasottak alapján! Segítheti őket munkájukban a mellékelt kép (Kép 3.) is.

Kiemelt készségek, képességek

Íráskészség, fantázia, kreativitás

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Az egyéni elmélyülést, munkát kedvelő diákoknak való, vagy akiknek a másik két lehetőség kevésbé felel meg.

Munkaforma

Egyéni

Módszerek	Írásbeli szövegalkotás kép alapján
Eszközök	Toll, füzet
C	Tevékenység
Tanári instrukciók	Rajz Adjunk nagy (A/3 vagy A/2) lapokat, párosával vagy minden résztvevő diáknak egyet-egyet! Ismertessük a feladatot: rajzolják le a látottak (Kép 3.) és hallottak alapján egy elképzelt ókori város látképét és környezetét! (Más képeket is adhatunk, attól függően, hogy milyen rekonstrukciók vannak kéznél.) Ha úgy látjuk, hogy erre szükség van, akkor előzzük meg azt, hogy a látott rekonstrukciókat másolják, mégpedig olyan módon, hogy írjunk elő bizonyos részleteket! (Lásd 2. óra 3. B) Mondjuk meg, hogy a rajzok a modul végén készülő kiállításra készülnek. Menet közben értékeljék egymás képein azokat a részleteket, melyeket sikerültnek tartanak!
Kiemelt készségek, képességek	Rajzkészség, kreativitás, fantázia, logika
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Azoknak való, akik inkább szeretnek rajzolni, mint írni vagy jelenetet előadni, illetve akiknek van annyi vizuális fantáziájuk, hogy a feladatot kevés segítséggel elvégezzék.
Munkaforma	Egyéni vagy páros
Módszerek	Manuális munka
Eszközök	Karton (A/3 vagy A/2), színes ceruzák vagy festék
Összegzés (15 perc)	
A	Tevékenység
Tanári instrukciók	Kiállítás véglegesítése, megbeszélés Közösen fejezzük be a kiállítást, az alkotókkal helyeztessük el a fennmaradó részre a harmadik óra alkotásait. Minden diák fejezze be az alábbi mondatot vázlatyszerűen: ebben a három órában (a modul folyamán) megtudtam a lakókönyezetéről... (Fogalmazásra nem elég az idő, de így könnyebben is tekinthetik át.) Ha nincs elég idő, akkor egy-két diák szóban mondhatja el, hogyan fejezné be a mondatot, a többiek pedig jelentkezés alapján kiegészítik.
Kiemelt készségek, képességek	Vizualitás, gondolkodás
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Megbeszélés vagy vázlatírás
Eszközök	Füzet

GYŰJTEMÉNYEK

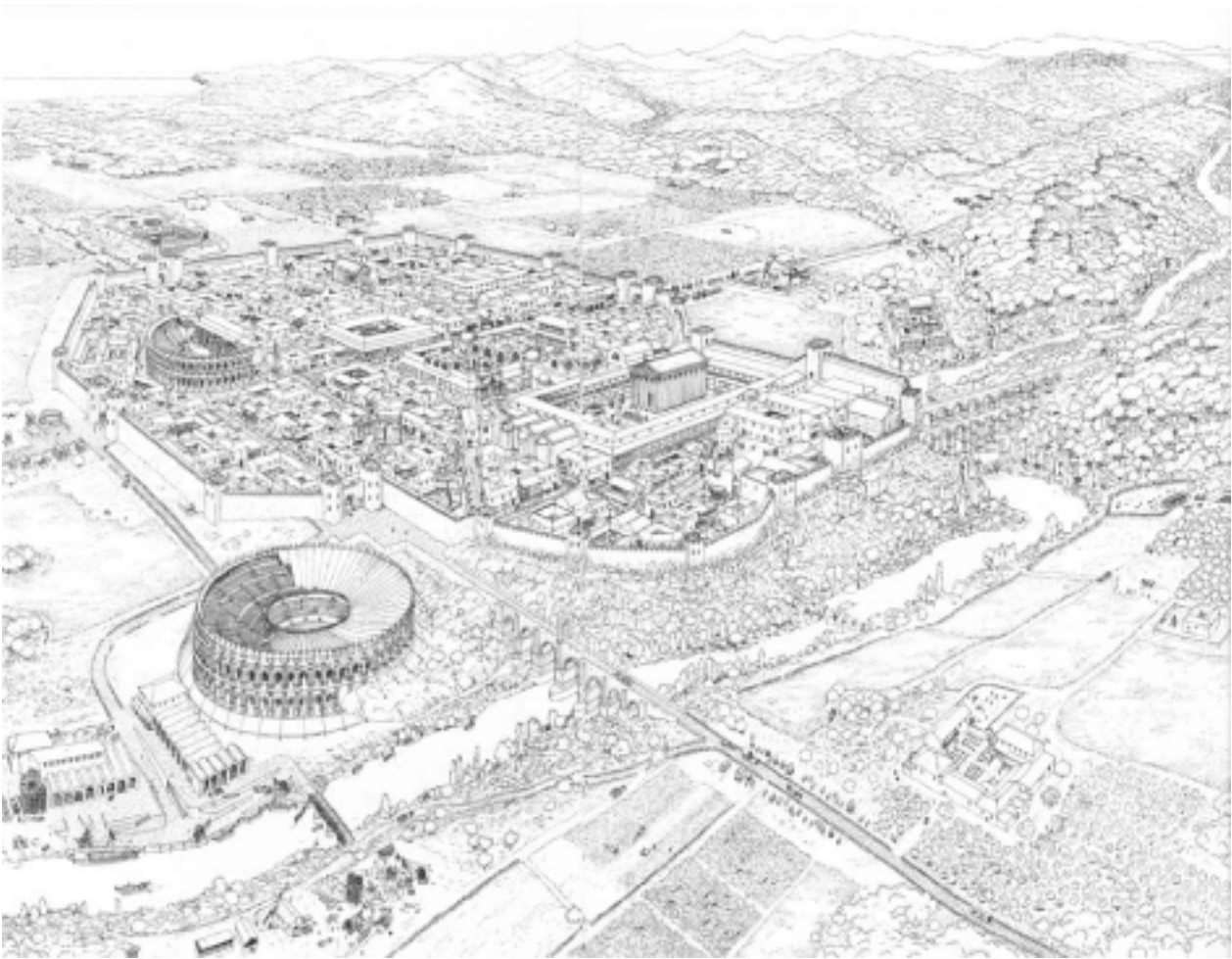
Lásd objektumok könyvtár

Josef Wolf - Zdeněk Burian: *Az őskori ember*. Gondolat, Bp., 1987. 106-107. oldal

Josef Wolf - Zdeněk Burian: *Az őskori ember*. Gondolat, Bp., 1987. 190-191. oldal

X. Hernandez – P. Comes: *Barmī*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1993. 15. oldal

A FELNŐTTÉ VÁLÁS FOLYAMATA -
A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN

MODULLEÍRÁS

A modul célja	A felnőtté válási folyamat történeti változásainak megismertetése
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	8. évfolyam (13–14 év)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>Életmód, lakókörnyezet</i> Követő modul: <i>Társadalmi rétegződés, érdekvviszonyok</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Műveltségterületen/ tantárgyon belül: Szociális kompetencia, történelem, társadalomismeret Műveltségterületen/ tantárgyon kívül: Ön- és társismeret Szűkebb környezetben: <i>Ember és társadalom</i>
A képességfejlesztés fókusza	Önismeret, önmegfigyelés, kommunikáció, koncentráció

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A modul a szűk időkeretek között csak egy-két felvillanást adhat a múltból, természetesen azzal a céllal, hogy a gyerekek a jelenről, saját életükről gondolkozhassanak ezek által. A szó szoros értelmében csak „egy-kettő”, hiszen a két történelminek szánt kitekintés közül az első, a vadászok beavatási szertartása kulturális értelemben tartozik a múlthoz, és nem kronológiai értelemben: Elkin leírása a beavatásról, melyre a szöveg támaszkodik a közleműltben született az ausztrál vadászok körében. A második esetben egy kivételes történelmi pálya (II. Rákóczi Ferenc ifjúsága) kínál feldolgozási anyagot. Ez a történet részben egyedi, részben pedig tükröződnek is benne a korban általános normák, szokások, így alkalmas lehet a történeti összehasonlításra.

A modul eredménye képregény, jelenet, írásmű, de leginkább olyan megbeszélhető és feldolgozható élmény, melyhez később is vissza lehet térni.

A történeti elemek két ponton kapcsolódnak a történelem hagyományos menetéhez: az ausztrál példa az őskorhoz illeszkedik, de elővehető a kora újkori európai kirajzáskor, Cook Ausztráliába érkezésekor is. Utóbbi esetben az őskori kultúra ismétlésére szolgálhat, illetve az európai civilizációval történő egybevetésre. A beavatás nemcsak az egyéni életútról szól, hanem a közösségi összetartozásról, a kis vadászcsoporthoz és nagyobb származási csoportok kapcsolódásáról, vagyis a vadász népek társadalmáról általában is. (A beavatási szertartás maga is a közösségi összetartozást erősítő rítusok egyike, amit jelez a bevezetése és levezetése is a problémák „kibeszélésével” és az ősök cselekedeteinek felidézésével. A téma bővíthető is ebben az irányban: milyen közösségerősítő „rítusokat” ismernek a diákok a mai társadalomból, illetve milyen hasonlóságokat lehet felfedezni az ősök tetteinek csoportkohéziós céllal történő felidézése és a mai, kizárólag történeti eseményekhez kapcsolódó nemzeti ünnepek között.)

Rákóczi története értelemszerűen kapcsolódik – nem is annyira a Rákóczi-szabadságharc, mint inkább – a török elleni felszabadítási háború és Thököly korának történetéhez. Munkács, Zrínyi Ilona, a kuruc mozgalom sajátos helyzete tükröződik a történetben, valamint az események nemzetközi háttere. Ezért a modul vagy annak Rákóczi-eleme sikeresen illeszthető a tananyag eme részéhez. És persze nemcsak a politikatörténethez, a kiszemelt kamasz története a kor társadalomtörténetéhez is kapcsolható. Egy hercegi rangú nagybirtokos gyermekkor megvilágíthatja az egyes társadalmi csoportok egymáshoz fűződő viszonyait, de a gyermekkor és felnőttkor sajátos kora újkori felfogásával az egyes csoportok viszonyait is.

A két történeti példa arra szolgál, hogy a diákokat segítse felkészülni a felnőtté válásra. A múlt „felnőtt” és „gyermek” fogalma arra készíti, hogy segítsenek a diákoknak magukban körvonalazni e fogalmak mai ideális értelmét, tartalmát, és ugyanez vonatkozik az „átmenet”, a felnőttkorba lépés fogalmára. Éppen ezért ez a modul nem teljesen zárt, később osztályfőnöki órákon, beszélgetéseken tetszés szerint folytatható, kiegészíthető. Inkább kiindulópont, gondolatébresztő szerepe van, miközben valós történelmi ismereteket közvetít.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Felhasznált objektumok

Szövegek és feladatlapok (lásd a Gyűjteményben). A szövegek szerzője: Lőrinc László.

Ajánlott objektumok

Philippe Ariès: *Gyermek, család, halál*. Ford.: Csákó Mihály és Szapor Judit. Gondolat, Bp., 1987.

Csukovics Enikő: *Királyi gyermekek, gyermek királyok*. Móra, Bp., 1993.

Adolphus Peter Elkin: *Ausztrália őslakói*. Fordította: Vargyas Gábor. Bp., 1986.

H. Erik Erikson: *Gyermekkor és társadalom*. Osiris, Bp., 2002.

Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc*. Gondolat, Bp., 1976.

Lőrinc László: *Életmódtörténet I-II*. AKGA, Budapest 1997–1999; Független Pedagógiai Intézet, 2004.

II. Rákóczi Ferenc: *Vallomások*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1979.

Milan Ristović – Dubravka Stojanović: *Gyerekkor a múltban. 19. és 20. század*. Kiegészítő tananyag középiskolások számára. Association for Social History, Belgrád, 2001.

Shulamith Shahar: *Gyermekek a középkorban*. Osiris, Bp., 2000.

MODULVÁZLAT

Felkészülés

A modul bizonyos felkészülést igényelhet. A modul során kis jelenetek előadására is sor kerül(het). Ha úgy érezzük, erre kevés lesz az idő, akkor készíttessünk előre, otthon olyan kis jelenetötleteket, melyekben mai felnőtt és mai gyerek szerepel konfliktusos helyzetben! (Olyan konfliktusokra gondoltunk, melyek a felnőtt és gyerek helyzetének, személyének, felelősségének különbözőségéből erednek. Adhatunk konkrét helyzeteket, pl. 12 éves gyerek elkéredzkedik hajnalig tartó buliba; hasonló korú fiú késve hazaérkezik egy erdőből, ahová nem engedték el, és ahol játék közben kisebb baleset érte stb.) Lásd ehhez: 2. óra. 1. Tartalomfeldolgozás.

1. óra

Ráhangolódás 1. (10 perc)

A	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport / A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Szövegolvasás</p> <p>Olvassuk el a gyerekekkel közösen, vagy csoportban a Beavatási szertartás az ausztrál bennszülötteknél című szöveget! 1. gyűjtemény</p> <p>Koncentráció, olvasási készség</p> <p>Olyan csoportok, melyeket az adott szöveg olvasása leköt, szövegértésük megfelelő. Diszlexiás gyerekek segítséget igényelnek.</p> <p>Frontális</p> <p>Olvasás</p> <p>1. gyűjtemény fénymásolva minden diáknak</p>
B	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport / A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Tanári ismertetés</p> <p>Meséljük el a gyerekeknek a beavatás lényegét az 1. gyűjtemény alapján!</p> <p>Koncentráció</p> <p>Olyan csoportban, ahol az olvasás talán kevésbé köti le a diákokat. A két módszer elegyíthető is: közös vagy egyéni olvasás, majd közös megbeszélés</p> <p>Frontális</p> <p>Tanári elbeszélés</p> <p>1. gyűjtemény</p>

1. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

2. Ráhangolódás (15 perc)

A	Tevékenység	Feladatlap kitöltése
	Tanári instrukciók	Töltessük ki a diákokkal a feladatlapot! (2. gyűjtemény) A kitöltést végeztessük egyénileg, de az eredményt közösen is megbeszélhetik.
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, lényegkiemelés
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Önállóan jól dolgozó, kreatív diákok
	Munkaforma	Egyéni, kiscsoportos vagy páros megbeszéléssel
	Módszerek	Feladatlap kitöltése
	Eszközök	A 2. gyűjtemény minden diáknak fénymásolva
B	Tevékenység	Megbeszélés
	Tanári instrukciók	A 2. gyűjtemény kérdéseit papíron vagy táblára írva ismertetjük a diákokkal, és felhívjuk őket, hogy csoportokban adjanak választ a kérdésekre.
	Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, lényegkiemelés, együttműködés
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan csoportban alkalmazható, ahol hasonló képességű és egymást meghallgató diákok vannak, így lehetőség nyílik arra, hogy mindenki gondolkozhasson, és hozzájárulhasson a megoldáshoz.
	Munkaforma	Kiscsoportos
	Módszerek	„Indiánbeszélgetés”: a jelentkezés sorrendjében mindenki megadja a szerinte helyes választ, de előtte el kell ismételnie az előző hozzászóló véleményét is.
	Eszközök	Papírra vagy táblára írt kérdések, 2. gyűjtemény

2. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

MEGOLDÁS

A válaszok természetesen helyenként, a kérdés természetének megfelelően lehetnek ettől eltérőek, egyéni.

a)

Sorold fel, az élet mely „pillanatait” tekinti átmenetnek a hagyományos gondolkodásmód!

- születés
- felnőtté válás
- halál

b)

Mi az értelme annak, hogy a közösség tagjai felhánytorgatják egymásnak sérelmeiket a beavatás előtt?

A közösség tagjai közötti feszültségek feldolgozása, a feszültségek levezetése, ami szükséges a teljes békéhez, ez pedig a közös beavatási szertartáshoz kell, hiszen több kis csoport fiataljait egyszerre avatják, és a férfiak, asszonyok együttműködése, közös szellemi támogatása kell hozzá. Ez a közös támogatás elképzelhetetlen béke és harmonikus együttműködés nélkül.

c)

Hogyan függ össze a táborból történő elvitel a fogkiütéssel?

Mindkettő a halált jelképezi: a halál idején az ember eltávozik közösségéből, és teste megsérül, illetve elpusztul. A szertartás elősegíti, hogy az ifjú új emberként, felnőttként „szülessen újjá”.

d)

Mi lehet az értelme a vérrel történő bekenésnek, a közös vérivásnak?

Egy közösségbe kapcsolja az egyes kis csoportok fiataljait, illetve őket és az öregeket. A beavatottaknak, akár közös kis csoportban vadásznak majd, akár külön, egy nagyobb közösséget alkotnak majd a későbbiekben, számítaniuk kell egymásra felnőtt életükben.

e)

Miben különbözik szerinted a beavatás előtti és utáni ember egyénisége, ismerete, magatartása?

A beavatott abban a tudatban él, hogy rendelkezik a felnőtt vadász életéhez szükséges képességekkel, ismeretekkel, határozottsággal, ezért magabiztosabb, önérzetesebb lehet. Mostantól kikerült az anya védelme alól, felelősségteljes.

3. Tartalomfeldolgozás (20 perc)

A Tevékenység

Beszélgetés az élet nagy fordulatairól, rítusokról, kamaszkorról

Tanári instrukciók

Beszéljük meg a diákokkal az alábbi kérdéseket: voltak-e eddigi életükben „nagy átmenetek”? Melyek voltak ezek? Miben változtak meg ezek során? Mennyiben különböztek ezek a hagyományos kultúrák beavatási átmenetétől? Vannak-e a mi kultúránkban a felnőtt lét határán átmeneti rítusok? (Pl. szalagavató, ballagás, esküvő) Miért tekintették sokan a sorkatonáságot (amíg létezett) egyfajta beavatásnak? Miben különböznek ezek az olvasottaktól? Mennyiben függ ez össze a kétféle kultúra eltéréseivel (a mi kultúránk különféle világnézetű emberek nagy közössége; racionálisabb világban élünk; a felnőtt lét időbeli határa bizonytalanabb – ez utóbbiról még lesz szó később –; a lányok és fiúk közötti megkülönböztetés kisebb stb.). A beszélgetést megelőzheti a csoportok kis körben történő beszélgetése a témában, kb. 5 percen; ebben az esetben a közös beszélgetés csak 15 perc.

Kiemelt készségek, képességek

Kommunikáció, megfigyelés, önfigyelés, logika, érvelés

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

-

Munkaforma

Frontális

Módszerek	Megbeszélés
Eszközök	-
B	Tevékenység
	Beszélgetés az élet nagy fordulatairól, rítusokról, kamaskorról
Tanári instrukciók	Beszéltessük meg a diákok kis (kb. 4 fős) csoportjaival az alábbi kérdéseket: voltak-e az ő eddigi életükben „nagy átmenetek”? Melyek voltak ezek? Miben változtak meg ezek során? Mennyiben különböztek ezek a hagyományos kultúrák beavatási átmenetétől? Vannak-e a mi kultúránkban a felnőtt lét határán átmeneti rítusok? (Pl. szalagavató, ballagás, érettségi vizsga, esküvő.) Miért tekintették sokan a sorkatonáságot (amíg létezett) egyfajta beavatásnak? Miben különböznek ezek az olvasottaktól? Mennyiben függ ez össze a kétféle kultúra eltéréssel? (A mi kultúránk különféle világnézetű emberek nagy közössége; racionálisabb világban élünk; a felnőtt lét időbeli határa bizonytalanabb - ez utóbbiról még lesz szó később -; lányok és fiúk közötti megkülönböztetés kisebb stb.). A beszélgetést megelőzheti a csoportok kis körben történő beszélgetése a témában, kb. 5 percben; ebben az esetben a közös beszélgetés csak 15 perc.
Kiemelt készségek, képességek	Kommunikáció, megfigyelés, logika, érvelés
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Csoportban jól együttműködő diákok, akiknél nem fenyeget az a veszély, hogy másról beszélnek, vagy egyesek ki maradnak az egészsből
Munkaforma	Kiscsoportos
Módszerek	Megbeszélés
Eszközök	Esetleg papír, amire a megbeszélendő kérdéseket leírjuk és kiosztjuk a csoportoknak
C	Tevékenység
	Írásbeli kreatív szövegalkotás „Átmenetek egy mai fiatal életében” címmel
Tanári instrukciók	Írassunk a diákokkal 1-2 bekezdésnyi fogalmazást „Átmenetek az én életemben” vagy „Átmenetek egy mai fiatal életében” címmel! A fogalmazást a következő napon értékeljük!
Kiemelt készségek, képességek	Íráskészség, kreativitás
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A három változat közül értelemszerűen ez a legnehezebb, mert egyéni ötletekre épít.
Munkaforma	Egyéni
Módszerek	Írásbeli kreatív szövegalkotás
Eszközök	-

1. Tartalomfeldolgozás (20 perc)

A	Tevékenység	Jelenetkészítés.
	Tanári instrukciók	Készíttessünk kis jeleneteket a diákokkal. Szerepek: mai felnőtt és mai gyerek. Mutassanak be olyan konfliktusokat, melyek a felnőtt és gyerek helyzetének, személyének, felelősségének különbözőségéből erednek. (Adhatunk konkrét helyzeteket, pl. 12 éves gyerek elkéredzkedik hajnalig tartó buliba; hasonló korú fiú késve hazaérkezik egy erdőből, ahová nem engedték el, és ahol játék közben kisebb baleset érte stb. Építhetünk olyan helyzetekre, melyeket korábban, a modulra történő felkészülés során találtak ki a gyerekek.) Csak pár jelenet előadására elég az idő, tehát egy osztály egésze nem választhatja ezt. (Az előadás a következő fázisban lesz.)
	Kiemelt készségek, képességek	Mimetikus képesség
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A színhátszást kedvelő csoport
	Munkaforma	Három-négyfős csoportokban
	Módszerek	Rögtönzés, szerepjáték
	Eszközök	Esetleg pár alkalmi kellék; nem lehet előre tervezni
B	Tevékenység	Képregénykészítés
	Tanári instrukciók	A téma ugyanaz, mint az „A” feladat esetében, csak nem előadott jelenettel, hanem rajzos képregénnyel lehet dolgozni. Sajátossága, hogy egyénileg is lehet, sőt inkább úgy érdemes dolgoztatni a diákokat.
	Kiemelt készségek, képességek	Vizuális képességek, kézügyesség, íráskészség, képzelőerő
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan diákoknak való, akik alkalmasak ilyen összetett feladat elvégzésére.
	Munkaforma	Egyéni
	Módszerek	Manuális
	Eszközök	Papír, ceruza

2. Tartalomfeldolgozás (25 perc)

A	Tevékenység	Jelenetek előadása
	Tanári instrukciók	Az előző szakaszban jelenettel készülő pár csoport előadását nézzük meg a diákokkal. A „közönség” feladata, hogy értékelje az egyes helyzeteket és annak szereplőit: ki mit vétett az adott helyzetben? Milyen „vétsége” ered a felnőtt vagy a gyermek helyzetéből? A kétféle helyzet, felelősség eltéréséből? Természetesen nem a színészi teljesítmény értékeléséről van szó, hanem az eljátszott figurák, a szerepek magatartásáról!
	Kiemelt készségek, képességek	Az előadók részéről: mimetikus képességek. A nézők részéről: megfigyelés, logika, lényeglátás
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Előadás; kis csoportok előadnak, a többiek közösen nézik
	Módszerek	Szerepjáték
	Eszközök	Alkalmi kellékek, nem tervezhető
B	Tevékenység	A képregények bemutatása
	Tanári instrukciók	Kérjük fel a képregények rajzolóit, hogy mutassák be műveiket! Az adott technikai feltételeknek megfelelő módon tegyék láthatóvá (fóliás kivetítés, számítógépről projektorral, fénymásolóval felnagyítás és felmutatás, körbeadás stb.). A „közönség” feladata, hogy értékelje az egyes helyzeteket és annak szereplőit: ki mit vétett az adott helyzetben? Milyen „vétsége” ered a felnőtt vagy a gyermek helyzetéből? A kétféle helyzet, felelősség eltéréséből?
	Kiemelt készségek, képességek	Önbemutató, szóbeli szövegalkotás
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A csoport azonos a „2. óra. 1. Tartalomfeldolgozás B” csoporttal (az ilyen összetett feladatok elvégzésére alkalmas diákok)
	Munkaforma	Egyéni kiselőadás, a többiek figyelnek megadott szempontok szerint (lásd fent)
	Módszerek	Prezentáció
	Eszközök	Az elkészült képregények, a megfelelő/választott hordozó (kivetítő stb.)

1. Tartalomfeldolgozás (10 perc)

A	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Az Egy kurucvezér kamaszkora című szöveg elolvasása</p> <p>Olvassuk el a gyerekekkel közösen vagy csoportban az <i>Egy kurucvezér kamaszkora</i> című szöveget! (3. gyűjtemény)</p> <p>Koncentráció, szövegértési képesség, olvasástechnika</p> <p>Olyan csoportoknak, melyeket az adott szöveg olvasása leköt, szövegértésük megfelelő. Diszlexiás gyerekek segítséget igényelnek.</p> <p>Frontális</p> <p>Olvasás, szövegértelmezés</p> <p>3. gyűjtemény fénymásolva minden diáknak</p>
B	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p> <p>Eszközök</p>	<p>Tanári ismertetés: Rákóczi fiatalkora</p> <p>Meséljük el Rákóczi fiatalkorának történetét a 3. gyűjtemény alapján!</p> <p>Figyelem, lényegkiemelés</p> <p>Olyan csoportban, ahol az olvasás talán kevésbé köti le a diákokat. A két módszer persze elegyíthető is: közös vagy egyéni olvasás, majd közös megbeszélés.</p> <p>Frontális</p> <p>Felolvasás, magyarázat</p> <p>3. gyűjtemény</p>

3. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

2. Tartalomfeldolgozás (10 perc)

A	<p>Tevékenység</p> <p>Tanári instrukciók</p> <p>Kiemelt készségek, képességek</p> <p>Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei</p> <p>Munkaforma</p> <p>Módszerek</p>	<p>Táblázatkitöltés - segítség nélkül, Rákóczi Ferenc élet- eseményeiről a felnőtté válásáig</p> <p>Töltessük ki a szöveg alapján a hozzá tartozó táblázatot! (4. gyűjtemény) Lehetséges egyénenként, de legszerencsésebb párokban dolgoztatni.</p> <p>Szövegértés, megfigyelés, logika</p> <p>Igen kreatív, érett gondolkodású diákoknak való, a feladat nehéz.</p> <p>Páros munka</p> <p>Írásbeli munka</p>
----------	---	--

Eszközök	Fénymásolt táblázat (4. gyűjtemény)
B	Tevékenység
	Táblázatkitöltés - segítséggel - Rákóczi Ferenc életese- ményeiről a felnőtté válásáig
Tanári instrukciók	Töltessük ki a 3. gyűjtemény szövege alapján a hozzá tar- tozó táblázatot (4. gyűjtemény)! Segítségképpen a mezők- be kerülő szövegeket a diákok kis lapokon kapják meg. Így a feladat könnyített: a lapokat a táblázat megfelelő me- zőjébe kell helyezni. Lehetséges egyéenként, de legsze- rencsesebb ez esetben is párokban dolgoztatni.
Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, megfigyelés, logika
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Igen kreatív, érett gondolkodású diákoknak való, a feladat nehéz.
Munkaforma	Páros munka
Módszerek	Írásbeli munka
Eszközök	Az 4. gyűjtemény fénymásolt táblázata
C	Tevékenység
	Táblázatkitöltés - segítséggel Rákóczi Ferenc életese- ményeiről a felnőtté válásáig
Tanári instrukciók	Töltsük ki a 3. gyűjtemény szövege alapján a hozzá tarto- zó táblázatot (4. gyűjtemény) közösen! Segítségképpen a mezőkbe kerülő szövegeket kis lapokon is megkaphatják. (Lásd „B” verzió.)
Kiemelt készségek, képességek	Szövegértés, megfigyelés, logika
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Olyan csoport számára, ahol a „B” verzió is túl nehéznek bizonyulna.
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Írásbeli munka
Eszközök	A 4. gyűjtemény fénymásolt táblázata

4. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

MEGOLDÁS

	NAGYOBBNAK	KISEBBNEK	MEGJEGYZÉS
1688-90	<u>Elszakították családjától, nevelőjétől.</u>	<u>Korlátozzák mozgásterét, szabadságát.</u>	Bár elszakíttatása politikai okokra vezethető vissza, de a kollégium többi lakójának sorsából is látszik, máshonnan is tudhatják a diákok, hogy a gyerekek elszakítása családjuktól az adott korban természetesnek számított. Persze mások esetében erről a szülők döntöttek, és nem azok politikai ellenfelei... A család melegéből való kiszakadás általában könnyebb lehetett, mint ma, mert a kiscsalád szoros intimitása helyett a kiterjedtebb és lazább családi kötelékek voltak jellemzőek. (A gyerekeket gyakran más, de rokon családhoz adták inasnak, apródnak.) Ezek némileg érvényesültek itt is a Slawata család jelenlétéig. Így a felnőtté válás és leszakadás korábban kezdődött, mint ma.
1690-92	<u>Egyetemre jár. Saját háztartás, kíséret.</u> A család távoltartása.	Meghatározzák étrendjét, a tananyagot, korlátozzák mozgásterét. Elzárják a nővérről és anyjával kapcsolatos információktól, melyek alapján maga dönthetne életéről.	A középkor óta általában tizennégy éves kortól jártak a fiúk egyetemre. Persze annak, aki végigjárta, tovább tartott.
1692-94	Hatalmas birtok urává lesz, főispán. Országrésznői terület ura.	<u>Életének fordulatait mások döntenek el (nagykorúsítás, főispánság, házasság, a feleség személye).</u>	Ebben az esetben már nem ellenfelei, hanem jóakarói gyámkodnak felette. Nagy vagyonok és országok urainál általános a korban, hogy érdekházasságot kell kötniük. Rákóczi is csak képről ismerhette meg előzőleg menyasszonyát, de ezt a kor szokásainak megfelelően, természetesnek tartotta.

3. Tartalomfeldolgozás (15 perc)

A Tevékenység

Kiscsoportos beszélgetés. Téma: Rákóczi korában felnőttek lenni

Tanári instrukciók

A következő kérdéseket tegyük fel a csoportoknak:

1. Mit jelentett felnőttnek lenni Rákóczi korában? (A fiúk és lányok esetében mást jelentett; a lányok férjük „gyám-sága” alá kerültek; az előkelő fiúk esetében a vagyon feletti rendelkezés, az egyetemre járás, az utazás, a házasság jelentett egy-egy állomást.)

2. Mennyiben különböztek a felnőtté válás állomásai a maiaktól?

A felnőtté válás számos vonatkozásban korábban következik be (házasságkötés – főleg lányok esetében –, egyetemi tanulmányok, elszakadás a családtól), számos vonatkozásban később vagy egyáltalán nem (a felnőtt önállóság korlátai a házasságkötésben, a társadalmi érintkezésekben).

3. Milyen események zavarták meg Rákóczi felnőtté válását, melyek hallgataggá, visszahúzódnóvá, gátlásossá tették? (Elszakítás a családtól, elidegenítés a családtól a neveléssel, hazugságokkal.)

4. Miért nem volt sikeres Kollonics átneveléssel kapcsolatos terve, és miért sikeres Julianna „néma” látogatása Ferenc bécsi szállásán 1694-ben? (A gyerekkori közös kultúra, emlékek hatása mélyebb, mint az iskolai átnevelésé, hiszen a családon belüli kapcsolatok is szorosabbak voltak, mint az iskolaiak. Kollonics átmeneti sikerét éppen azzal érte el, hogy Ferencet elszigetelte a családjától. A történettől függetlenül gyakori, hogy a lázadó, vagyis saját elhatározásából a családtól eltávolodó kamasz később visszatér szülei, családja értékrendjéhez, világához, mert a gyermekkor hatása olyan erős. Különösen igaz lehet ez akkor, ha az eltávolítás erőszakos volt.)

5. Mi a szerepe ma a családi körnek, a gyerekkorban megismert kulturális közegnek (vallás, nyelv, szokások) egy ember felnőtté válásában? (A választ saját élményeik alapján adják meg a diákok!)

6. Mi a szerepe ma az iskolának, családon kívüli csoportoknak (pl. barátok) a felnőtté válásban? (A választ saját élményeik alapján adják meg a diákok!)

A kérdéseket kis csoportokban (4 fő) beszéljék meg a gyerekek, és esetleg „ablak” módszerrel írják le vázlatosan válaszaikat!

Kiemelt készségek, képességek

Kommunikáció, megfigyelés, odafigyelés a másik beszélőre

Célcsoport / A differenciálás lehetőségei

Kiegyensúlyozott csoportokban, ahol mindenkinek nagyjából ugyanannyi szereplési lehetőség jut

Munkaforma

Kiscsoportos

Módszerek	„Ablak”
Eszközök	Papír, toll

B Tevékenység**Tanári instrukciók****Beszélgetés**

A következő kérdéseket tegyük fel az osztálynak (a kérdések megegyeznek az „A” változat kérdéseivel):

1. Mit jelentett felnőttnek lenni Rákóczi korában? (A fiúk és lányok esetében mást jelentett; a lányok férjük „gyám-sága” alá kerültek; az előkelő fiúk esetében a vagyon feletti rendelkezés, az egyetemre járás, az utazás, a házasság jelentett egy-egy állomást.)

2. Mennyiben különböztek a felnőtté válás állomásai a maiaktól?

A felnőtté válás számos vonatkozásban korábban következik be (házasságkötés – főleg lányok esetében, egyetemi tanulmányok, elszakadás a családtól), számos vonatkozásban később vagy egyáltalán nem (a felnőtt önállóság korlátai a házasságkötésben, a társadalmi érintkezésekben).

3. Milyen események zavarták meg Rákóczi felnőtté válását, melyek hallgataggá, visszahúzódnóvá, gátlásossá tették? (Elszakítás a családtól, elidegenítés a családtól a neveléssel, hazugságokkal.)

4. Miért nem volt sikeres Kollonics átneveléssel kapcsolatos terve, és miért sikeres Julianna „néma” látogatása Ferenc bécsi szállásán 1694-ben? (A gyerekkori közös kultúra, emlékek hatása mélyebb, mint az iskolai átnevelésé, hiszen a családon belüli kapcsolatok is szorosabbak voltak, mint az iskolaiak. Kollonics átmeneti sikerét éppen azzal érte el, hogy Ferencet elszigetelte a családjától. A történettől függetlenül gyakori, hogy a lázadó, vagyis saját elhatározásából a családtól eltávolodó kamasz később visszatér szülei, családja értékrendjéhez, világához, mert a gyermekkor hatása olyan erős. Különösen igaz lehet ez akkor, ha az eltávolítás erőszakos volt.)

5. Mi a szerepe ma a családi körnek, a gyerekkorban megismert kulturális közegnek (vallás, nyelv, szokások) egy ember felnőtté válásában? (A választ saját élményeik alapján adják meg a diákok!)

6. Mi a szerepe ma az iskolának, családon kívüli csoportoknak (pl. barátok) a felnőtté válásban? (A választ saját élményeik alapján adják meg a diákok!)

A megbeszélés során használjuk fel a táblázatmegoldás (4. gyűjtemény Feladatlap 2.b. Megoldás.) „Megjegyzés” oszlopában szereplő információkat!

Kiemelt készségek, képességek

Kommunikáció, megfigyelés, odafigyelés a másik beszélőre

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Akkor érdemes ehhez a módszerhez folyamodni, ha attól tartunk, hogy a kis csoport nem tudja elég mélyrehatóan megvitatni a dolgot, elkalandozik a témától. Megjegyzendő, hogy már 50%-os időkihasználás esetén is inkább a kiscsoportos beszélgetés a javasolt, mert a frontálisban csak látszólag kevesebb az „üresjárat”, az elkalandozók éppannyira elvesznek a beszélgetés számára, mint a kis csoportban másról beszélgetők – sőt.
Munkaforma	Frontális
Módszerek	„Indiánbeszélgetés”
Eszközök	-

4. Összegzés (10 perc)

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Rövid összegző beszélgetés

Alkossunk kb. 4 fős csoportokat! (A csoportfelosztás persze lehet azonos a korábbiakkal!) Kérjük meg a diákokat, hogy fejezzék be az alábbi két mondatot: „A modul folyamán a felnőtté válásról megtudtam, hogy...”, illetve: „A modul folyamán a felnőtté válás történetéről megtudtam, hogy...”! Miután befejezték, mutassák meg egymásnak, és egészítsék ki a magukét a csoport többi tagjának ötletei alapján!

Kiemelt készségek, képességek

Kommunikáció, koncentráció

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Olyan csoportban, melyben a kiszabott rövid idő alatt ez a feladat csoportokban elvégezhető: gyors észjárású, jól kommunikáló diákok

Munkaforma

Egyéni és csoportos

Módszerek

Mondatbefejezés, ennek megbeszélése

Eszközök

Papír, toll

B Tevékenység

Tanári instrukciók

Rövid összegző beszélgetés

Kérjük meg a diákokat, hogy szóban fejezzék be az alábbi két mondatot: „A modul folyamán a felnőtté válásról megtudtam, hogy...”, illetve: „A modul folyamán a felnőtté válás történetéről megtudtam, hogy...”! A jelentkező diákok közül felszólítunk néhányat, és az általuk elmondottak alapján összegezzük a modult!

Kiemelt készségek, képességek	Kommunikáció, koncentráció
Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Olyan csoportban, mely az „A” verzióval nehezebben boldogulna, irányítandó.
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Mondatbefejezés, ennek megbeszélése
Eszközök	-

TÁRSADALMI RÉTEGZŐDÉS -
ÉRDEKVISZONYOK

MODULLEÍRÁS

A modul célja	A modul alapvető célja az, hogy a diákok személyes, átélhető formában képet kapjanak a társadalmi csoportképződés sajátosságairól. Ezen belül kiemelkedően fontos a szükségletek és érdekek csoportképző szerepének közös értelmezése. Fontos cél még az alapvető társadalmi rétegződés bemutatása, a mai magyar társadalom tagozódásának vázlatos megjelenítése.
Időkeret	3 óra
Ajánlott korosztály	8. évfolyam (13–14 év)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>A felnőtté válás folyamata – a múltban és a jelenben</i> Követő modul: <i>Teremtett környezetünk</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Műveltségterületen/tantárgyon belül: Szociális kompetenciák, történelem, társadalomismeret Életmód – lakókörnyezet, közösség, szolidaritás, egyén és közösség Műveltségterületen/tantárgyon kívül: Ön és társismeret Szűkebb környezetben: <i>Ember és társadalom</i>
A képességfejlesztés fókuszja	Személyes kompetencia: Önreflexió, normaismeret, dramatikus készségek Kognitív kompetencia: Adatgyűjtés, adatok közötti viszony felfedezése, lényegkiemelés Szociális kompetencia: Kommunikáció, kooperáció

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A rendelkezésre álló szűkös óraszám miatt a szociológiai értelemben vett társadalmi rétegződés bemutatására nem törekedhettünk, ezért, inkább modellszerűen, a struktúra bemutatása adja a modul tartalmát. Először saját élményként, a tanulóközösség strukturálásán keresztül – dramatikus formában – igyekszünk bemutatni a csoportképződés főbb ismérveit, annak dinamikáját.

Fontos elem a társadalom funkcionális értelmezése, nevezetesen a társadalmi együttműködés (egy-másra utaltság), szolidaritás vizsgálata. Végezetül képet kívánunk adni – vázlatosan – a magyar társadalom alapvető szerkezetéről.

Időfelhasználás: *Az induktív megközelítés miatt egy dupla órát és egy szimpla órát ajánlunk.*

Tér-terem elrendezése: *Kiscsoportos és frontális munkára is alkalmas elrendezés*

Eszközök: Szöveg, toll, papír

Csoportok: 4–6 fős kis csoportok

A tartalommal összefüggő differenciálási javaslat: *amennyiben van idő és internethasználati lehetőség, akkor egy érdeklődő csoportot meg lehet bízni azzal, hogy a KSH (www.ksh.hu) honlapjáról adatokat „vadászának” a magyar társadalom szerkezetéről.*

Speciális javaslatok a fejlesztendő kompetenciával kapcsolatban:

A tanárnak még a modul elkezdése előtt el kell döntenie, hogy a modul súlypontját a dramatikus, saját élményű csoportképződési elemekre, a csoportdinamika működési mechanizmusára helyezi, vagy pedig a szociológiai értelemben felfogott társadalomszerkezeti vizsgálatra.

A modul leírásakor mind a két megközelítést jelezzük.

Speciális javaslatok az értékeléssel kapcsolatban:

Az aktivitás, a vállalat lehet mérni – néhány speciális fogalom ismeretének mérése mellett. Javasoljuk a csoportos értékelést az első két óra esetében. Egyébként a tevékenységet is rögzítő szöveges értékelést ajánljuk.

A számmal ellátott betűk, pl. A/1 feladatvariációkat jelölnek.

TÁMOGATÓ RENDSZER

KSH (www.ksh.hu)

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Az osztályszerkezet felmérése (15 perc)

A diákok 2-3 fős csoportokban felmérést végeznek. Minden kis csoportnak van egy kérdése, amellyel oda kell menniük a tanulócsoport valamennyi tagjához. A válaszok alapján statisztikát készítenek (pl. kik tartoznak a tavasszal születettek csoportjába), amelyet összegezve felírnak a táblára, illetve a füzetekbe. Végül mindenki fölírja magának, hogy hányféle csoportba tartozott.

Ajánlott kérdések:

- Melyik évszakban van a születésnapod?
- Milyen évszakban van a névnapod?
- Hány testvéred van?
- Milyen színű a hajad?
- Milyen színű a szemed?
- Van-e cicád (kutyád)?
- A humán vagy a reál tárgyak állnak inkább hozzád közelebb?
- Szereted-e a spenótot (túrós tésztát)?
- Egyéb: a tanulócsoport számára izgalmas kérdés.
- Természetesen lehet azonnal közös felméréssel is kezdeni
- Lehet egy nagyobb, az osztályt érintő kutatás (projekt) része is

Kiemelt készségek, képességek

Adatgyűjtés, adatfeldolgozás, kommunikáció

Célcsoport / A differenciálás lehetőségei

-

Munkaforma

Heterogén kiscsoportos és közös feldolgozás

Módszerek

Kooperatív, interjú, elemzés

Eszközök

Füzet, tábla

B Tevékenység

Tanári instrukciók

A felmérés eredményének megbeszélése (10 perc)

Tanári magyarázat arról, hogy a társadalomban nagyon sok szempontból történhet csoportképződés akár egyik pillanatról a másikra. Minden diák pontosan rögzítse, hogy hányféle közösségbe került – kikkel és milyen szempontok alapján.

Tanári kérdés: Mennyiben függ tőlünk, és mennyiben függ másoktól, hogy milyen közösségbe, csoportba tartozunk?

Kiemelt készségek, képességek

Önreflexió, rendszerezés, kommunikáció, vita

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Egy kisebb csoporttal lehet látványos osztálystatisztikát is készíteni a faliújságra.
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Rendszerezés
Eszközök	Füzet, tábla

Tartalomfeldolgozás

A₁ Tevékenység	A társadalmi szerepek mint csoportképzők (20 perc)
Tanári instrukciók	Kiscsoportos formában, majd közösen értelmezzük a társadalmi szerep fogalmát és a szerep csoportképző jellegét, valamint azt, hogy pillanatonként más és más csoport tagjaiként éljük az életünket. A diákok kis csoportban írják össze, hányféle szerepben jelennek meg a társadalomban! Pl.: Ki vagyok én a következő emberek (lények) számára? <ul style="list-style-type: none"> - szüleim - barátaim - tanárain - szomszéd - külföldiek - úrlények - stb. A végén közös megbeszélés
Kiemelt készségek, képességek	Önreflexió, rendszerezés, lényeglátás, kommunikáció, vita
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Heterogén kis csoport, frontális
Módszerek	Megbeszélés
Eszközök	Nem szükséges
A₂ Tevékenység	A társadalmi szerepek, mint csoportképzők (20 perc)
Tanári instrukciók	Minden csoportból egy-egy diákról a társai elmondják, hogy milyen szerepei alapján lehet őt csoportokba osztani, majd közös megbeszélés. Közös feldolgozás: egy diák kimegy a terem közepére. Mindenkinek oda kell hozzá mennie és mindenkinek meg kell őt szólítania egy társadalmi viszonyrendszer alapján: pl. „Te vagy az én szomszédom.”
Kiemelt készségek, képességek	Önreflexió, csoportosítás, kommunikáció, vita
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Kiscsoportos, illetve közös feladat. Lehet az órán, illetve házi feladatként egyéni szinten is végiggondoltatni, illetve leírni a társadalmi szerepeinket.

Munkaforma	Heterogén kiscsoportos, frontális
Módszerek	Kooperatív, dramatizálás, beszélgetés
Eszközök	-
Tevékenység	A szükséglet és az érdek fogalma (20 perc)
Tanári instrukciók	A diákok kiscsoportos formában összegyűjtenek legalább 15 olyan dolgot, amelyekre az életbemaradásukhoz, jólétükhöz, boldogulásukhoz szükségük van. Ezután sorrendbe állítják a szükségleteket. A csoportok hierarchizált listájából közös tanulócsoportlista készül a táblára. Ezután közösen megbeszélik a szükségletek, illetve a belőlük következő érdekek fogalmát, tartalmát. További kiegészítések: <ul style="list-style-type: none"> - Tanári fogalommagyarázat a szükségletek és érdekek fogalmáról - Közös beszélgetés a társadalmi szükségletekről és érdekekről személyes élmények bevonásával
Kiemelt készségek, képességek	Értelmezés, lényegkiemelés, megbeszélés, vita
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Egy-egy kiscsoportot megbízhatunk azzal, hogy speciális szükségleteken gondolkodjanak (pl. extrém élethelyzetek, vagy pl. mozgássérültek esetén).
Munkaforma	Heterogén kiscsoportos
Módszerek	Megbeszélés, vita
Eszközök	-
Tevékenység	Az emberi szükségletek rendszerezése (20 perc)
Tanári instrukciók	A diákok kis csoportban olvassák el az 1. gyűjtemény szövegét, majd gyűjtsenek személyes példákat az általános szükségletekre. Végül közösen értelmezzék a szükségletekre vonatkozó fogalmakat.
Kiemelt készségek, képességek	Koncentráció, jegyzetelés
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Kiscsoportos és közös feldolgozás
Munkaforma	Egyéni, heterogén kiscsoportos
Módszerek	Elemzés, összegzés
Eszközök	1. gyűjtemény

1. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

A	Tevékenység	A társadalmi együttműködés (Szövegfeldolgozás) [20 perc]
	Tanári instrukciók	A tanulók olvassák el a 2. gyűjtemény szövegét, elemezzék, és értelmezzék a társadalmi együttműködés kérdését! A szöveg megbeszélése
	Kiemelt készségek, képességek	Értelmezés, lényegkiemelés, megbeszélés, vita
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A szövegelemzésben jól teljesítő gyerekek
	Munkaforma	Homogén kiscsoportos és közös feldolgozás
	Módszerek	Szövegelemzés, rendszerezés
	Eszközök	2. gyűjtemény
B	Tevékenység	A társadalmi együttműködés (beszélgetés, dramatizálás) [20 perc]
	Tanári instrukciók	A diákok kisebb csoportban kitalálnak egy olyan társadalmi-gazdasági formát, amelyben valamennyi tag rá van utalva a többiek munkájára: Pl. a bányász ércet termel, amiből a kohász nyersanyagot készít, amiből a szerszámkészítő gépet készít, amiből...
		A kis csoportok „foglalkozási láncait” érdemes közös nagy láncá építeni, és megbeszélni a társadalmi együttműködés és szolidaritás kérdéseit.
		Foglalkozási lehetőségek: - Kiscsoportos, majd közös beszélgetés - Kiscsoportos dramatizálás, játék
	Kiemelt készségek, képességek	Dramatikus készségek
	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A szövegelemzésben kevésbé jártas gyerekek
	Munkaforma	Homogén kiscsoportos és közös feldolgozás
	Módszerek	Dramatizálás, beszélgetés, kérdés-felelet
	Eszközök	Füzet, tábla

2. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

A	Tevékenység	A társadalom szerkezete (Szövegelemzés) [15 perc]
	Tanári instrukciók	Hozzanak személyes példákat a diákok az 3. gyűjtemény fogalmi rendszerére történelmi tanulmányaikból, illetve saját tapasztalataikból. A példák megbeszélése és általánosítása. Végül tanári magyarázat és fogalmi összefoglalás. Anyaggyűjtés.
	Kiemelt készségek, képességek	Rendszerezés, lényegkiemelés, kreativitás, kommunikáció
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Kiscsoportos és közös feldolgozás
	Munkaforma	Heterogén kis csoportos és közös feldolgozás
	Módszerek	Kooperatív
	Eszközök	3. gyűjtemény
B	Tevékenység	A társadalom szerkezete (Anyaggyűjtés) [15 perc]
	Tanári instrukciók	A Gyűjtsenek és elemezzenek www.ksh.hu honlapjáról kis csoportokban a magyar társadalom szerkezetére vonatkozó adatokat! - lélekszám - korfa - nemi megoszlás - területi megoszlás - foglalkozási megoszlás - egyéb
	Kiemelt készségek, képességek	Elemző képesség, értelmezés, lényegkiemelés, megbeszélés, vita
	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	-
	Munkaforma	Egyéni, heterogén kis csoportos és közös feldolgozás
	Módszerek	Kooperatív anyaggyűjtés, rendszerezés
	Eszközök	Számítógép, internet vagy előzetesen „letöltött” anyagok az internetről

3. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

Összegzés

Tevékenység	Összefoglalás, vázlatírás (15 perc)
Tanári instrukciók	A gyerekek kérdések alapján összegezzék a társadalmi szerepekről, a társadalmi együttműködésről, a csoportképző tényezőkről tanultakat! Helyezzünk hangsúlyt arra, hogy a megfelelő, szakszerű neveket, kifejezéseket használják!
Kiemelt készségek, képességek	Rendszerezés, ismeretalkalmazás
Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Közös munka
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Megbeszélés, írásos rögzítés
Eszközök	-

TEREMTETT KÖRNYEZETEINK

MODULLEÍRÁS

A modul célja	Bemutatni az ember természetátalakító munkáját: az ember által kialakított „mesterséges környezetek” különböző típusait
Időkeret	6 óra
Ajánlott korosztály	8. évfolyam (13–14 év)
Ajánlott megelőző és követő tananyag	Megelőző modul: <i>Társadalmi rétegződés – érdekvizonyok</i> Követő modul: <i>Utolsó modul</i>
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: Műveltségterületen/ tantárgyon belül: Történelem, társadalomismeret: életmód, egyén és közösség Műveltségterületen/ tantárgyon kívül: Ön- és társismeret Szűkebb környezetben: Programterven belül: <i>Ember és társadalom</i>
A képességfejlesztés fókuszja	Kooperáció, adatgyűjtés, adatok közötti viszony felfedezése, lényegkiemelés, munkamegosztás, együttműködés, tervezés és kivitelezés egysége, összehasonlítás, más vélemények figyelembevétele, decentrálas

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

A teremtett környezet témakör nagyon szerteágazó. Igen könnyű elveszni benne, különösen, ha összesen csak hat tanítási órányi idő áll rendelkezésre. Éppen ezért ebben a modulban a deklarált célt úgy szeretnénk elérni, *hogy minél kevesebb olyan elsajátítandó tárgyi ismeret szerepeljen benne, amit más módon is meg lehet szerezni, ha az érdeklődést sikerült felkelteni.*

Ezért egy olyan programot választottunk kiindulásnak, amely máshol már pozitív fogadtatásra talált az érdeklődőknél. Így amellet, hogy összhangban van a modul céljával, jó indukciós alap, esetleges gyakorlati megvalósítása pozitívan hathat az adott közösség életére is.

A ráhangolódás szakaszát követő rész fontos motivációs szakasz. Ha itt el tudjuk fogadtatni a diákokkal, hogy ez a **Szeretem .....-ot** megalakítása nem egy megoldandó órai feladat, hanem játék, olyan játék, aminek gyakorlati haszna is lehet, akkor a modul további részéhez kellő impulzussal fog szolgálni. Még az olyan száraz részekhez is, mint az időben utolsó új elemként szereplő, az építészethez, építőiparhoz kötődő szakmák bemutatása.

A modul következő részében a diákok feladata egy „város” megálmodása, majd egy lakás vagy közösségi színtér megtervezése. Tudatosan kerültük a szakmai ismeretnyújtást, hiszen ebben az életkorban ez nem játszhat még fontos szerepet. A hangsúly a diákok tevékenységén van. Ebben a szakaszban a diákok szabadon megfogalmazzák elképzeléseiket. Ezeket az elképzeléseket ütköztetik a valósággal és társaik kritikájával. Ez a rész a társadalmi szerepek gyakorlására is szolgál.

A továbbiakban a diákoknak csak vázlatos ismereteket kell nyújtani a szakmákról.

Fontos lehet az összefoglaló rész, hiszen itt lehetőség van az aktív településvédelem fontosságának hangsúlyozására, esetleg arra, hogy a diákokkal közösen megtalálni annak a módját, hogyan lehet ezt folytatni.

A / jellel és számmal ellátott jelzés feladatvariációkat jelent.

A támogató rendszerben több olyan anyag szerepel, amelyeket a pedagógus háttéranyagként tud alkalmazni.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Felhasznált objektumok

www.felvi.hu

www.afsz.hu

www.epiteszlap.hu

www.szeretembudapestet.hu

Pályakalauz. Országos Munkaügyi Módszertani Központ, Bp., 1997.

Dr. Szilágyi Klára: *A pályák világa.* Kollégium Kft., Bp., 1977.

Felvételi tájoló 4. Bp., 2006.

Ajánlott objektumok

Cristina Lastrego – Francesco Testa: *Nézz, láss , kérdezz!* Bp., 1983.

Lukovich Tamás: *A posztmodern kor városépítészetének kihívásai.* Pallas Stúdió, 2001.

MODULVÁZLAT

Ráhangelődés

„EZ A VÁROS A MIÉNK!” (40 perc)

A Tevékenység

Tanári instrukciók

Szövegfeldolgozás

A diákok négyfős csoportokat alkossanak (kisebb létszámú lehet a csoport, de nagyobb nem). Minden csoport megkapja az 1. gyűjtemény szövegeit.

A csoport egy tagja felolvassa az első szöveget, a *Budapesti kiáltványt* a többieknek.

Ezt követően elolvasnak egy-egy különböző, de a Budapesti Kiáltvánnyal kapcsolatos írást. Ha kisebb létszámú a csoport, értelemszerűen kevesebb, a kiáltványhoz kapcsolódó írást osztunk ki.

Egymás között megbeszélik az anyagot a következő szempontok alapján:

- Mit tartalmaz a kiáltvány?
- Miért tartották szükségesnek az alapítók létrehozni a Szeretem Budapestet mozgalmat?
- Hogyan, milyen eszközökkel kívánnak változtatni a jelenlegi állapoton?

A csoportok végül bemutatják, milyen eredményre jutottak.

Kiemelt készségek, képességek

Szövegértés, elemző, lényegkiemelő érvelés

Célcsoport / A differenciálás lehetőségei

Heterogén csoportok

Munkaforma

Csoportmunka

Módszerek

Szövegelemzés,

Eszközök

Fénymásolt szövegek

Frontális

B Tevékenység

Tanári instrukciók

Szövegfeldolgozás, elemzés

A Budapesti Kiáltvány és a kapcsolódó hírek elemzése és feldolgozása a következő szempontok alapján:

- Mit tartalmaz a nyilatkozat?
- Miért tartották szükségesnek az alapítók létrehozni a Szeretem Budapestet mozgalmat?
- Hogyan, milyen eszközökkel kívánnak változtatni a jelenlegi állapoton?
- Milyen elemeket hangsúlyoz a média?

Kiemelt készségek, képességek

Információkezelés, szövegtartalom értelmezése, lényegkiemelés, kommunikáció, szövegalkotás, érvelés

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Megbeszélés, szövegelemzés
Eszközök	Fénymásolt szövegek vagy internetes oldal (letöltött) szövege (1. gyűjtemény)

1. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár

Tartalomfeldolgozás

SZERETEM .....-T! (210 perc)

Tevékenység	Igénytteremtés a lakóhelyvédő mozgalom létrehozására (15 perc)
Tanári instrukciók	A 2. gyűjtemény reflexiót irányító kérdéseivel teremtünk igényt lakóhelyvédő mozgalom létrehozására!
Kiemelt készségek, képességek	Tervezés, döntés, megfigyelőképesség, emlékezet, írásbeli kifejezőképesség, kommunikációs képességek, kreativitás, együttműködés
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Megbeszélés, elemzés
Eszközök	2. gyűjtemény Frontális

2. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár.

Tevékenység	Kiáltványtervezet, logó és szimbólumok készítése (25 perc)
Tanári instrukciók	Alkottassunk csoportokat, amelyek elkészítik a mozgalom kiáltványát és szimbólumait! A csoportmunka ideje alatt a tanár a csoportok között mozog, és rávezető kérdésekkel, instrukciókkal segíti a munkát. A csoportmunka végétével a csoportok munkájának összegzése, értékelése.
Kiemelt készségek, képességek	Megfigyelőképesség, emlékezet, írásbeli kifejezőképesség, tervezés, stratégiaalkotás, kreativitás

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A csoportokat úgy érdemes összeállítani, hogy azokban lehetőség szerint különböző képességű és adottságú diákok legyenek (rajzkészség, íráskészség, manuális képességek, alkotó, kognitív képességek). Erre azért lenne szükség, mert a modul további óráin lesznek olyan feladatok, amelyeknél a hatékony munkát elősegítheti ezek megléte. A továbbiakban, ha csoportmunkára kerül sor, maradjanak meg az itt létrehozott csoportok.
Munkaforma	Heterogén kiscsoport
Módszerek	Közös tervezés
Eszközök	Íróeszköz, papír, csomagolópapír, filc, 3. gyűjtemény

3. GYŰJTEMÉNY

Lásd objektumok könyvtár.

Tevékenység	Az elkészült kiáltványok és szimbólumok bemutatása, az ötletek összevetése, összegzése (20 perc)
Tanári instrukciók	A csoportmunka végeztével a csoportok munkájának összegzése, értékelése. A csoportok szószólói vagy az adott feladat megoldói beszámolnak munkájukról. A tanár a táblára felírja a javaslatok lényegét. A javaslatokat táblázatba rendezi. Közösen elemzik a megoldásokat, és következtetéseket vonnak le – leggyakrabban adott válaszok, leggyakrabban felsorolt hibák, eredeti elképzelések... Ha a csoportok készítettek jelképtervet, azok kiállítása, elemzése. A legjobb, legtöbb diáknak tetsző ötlet kiválasztása. (Ebből lehet készíteni egy jelvényt, amit aztán a modul további részében hordanak a diákok.) Közös értékelés. <i>Lehetséges otthoni munka:</i> A kiáltványtervezetek legjobb elemeiből egy összegző tervezet összeállítása. Erre a feladatra azokat a diákokat válasszuk, akik a leginkább aktívak voltak e téren csoportjukban.
Kiemelt készségek, képességek	Normakövetés, saját igények késleltetésének képessége, kommunikációs képességek, önbemutató
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	
Munkaforma	Csoportos és frontális
Módszerek	Megbeszélés, vita, értékelés, önértékelés
Eszközök	Az elkészült munkák

Tevékenység	„Várost építünk” - Tervezés (25 perc)
Tanári instrukciók	<p>Frontális munka keretében – tanári irányítással – foglalják össze a tanulók, hogy milyen funkciói vannak egy településnek: munkaalkalom, lakhatás, rekreáció – sport, szórakozás, biztonság, szervezethez, ellátottság, kényelem.</p> <p>Kérdés: Miért jó városban/falun lakni? A válaszokat egy cédulára, majd a táblára írják fel a gyerekek. Az összegyűlt válaszokat a tanár csoportosítja a diákokkal. Mind a válaszoknál, mind a csoportosításnál szükséges az indoklás. A létrehozott csoportokat megnevezzük, akár a fenti módon. A tanulók közösen összegzik, értékelik az elvégzett munkát.</p> <p>A diákok a már korábban megalkotott csoportokban az előzőek és életkorukból fakadó igényeik figyelembevételével összeállítják, hogy milyen számukra egy ideális város/falu. Tervezzék meg lakókörnyezetüket! Összevetik lakókörnyezetükkel (erről az előző részben szó volt) a terveket, és párhuzamot vonnak a kerület, illetve a városrész között. A csoportok szószólója beszámol a csoport munkájának eredményéről. „Lakossági fórum” keretében ismerteti a csoport elképzeléseit. Közösen összegzik, értékelik a munkákat.</p>
Kiemelt készségek, képességek	Figyelem, koncentráció, emlékezőképesség, alkotóképesség, fantázia, érvelés képessége
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	-
Munkaforma	Frontális, kiscsoportos
Módszerek	Megbeszélés, tervezés, szövegelemzés
Eszközök	Papír, rajzeszközök, számítógép, internet, nyomtató
Tevékenység	„Felépül végre a házunk” - Előkészítés (20 perc)
Tanári instrukciók	<p>A következő lépésben a közvetlen környezet megtervezése a feladat. Az előkészítő fázisban többek között az alábbi kérdések segítségével a tanár előkészítheti a tervezőmunkát. (Ehhez a szakaszhoz vagy órai internetes hozzáférés szükséges, vagy előzetes gyűjtőmunka keretében házépítéssel kapcsolatos újságok gyűjtése, vagy szintén előzetes feladatként építészettel kapcsolatos weblapokról ilyen témájú képek, írásként letöltése, újságokból cikkek fénymásolása)</p>
Kiemelt készségek, képességek	Alkotókészség, figyelem, koncentráció, együttműködési készség, tolerancia, logikus gondolkodás, manuális képességek, IKT kompetenciák

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

Munkaforma

Frontális, heterogén kiscsoport

Módszerek

Tervezés, rajzolás, meggyőzés

Eszközök

Tábla, flipchart, gyurmaragasztó, kréta, toll, rajzeszközök, papír, műszaki rajzlap, karton, ragasztó, olló, rajzszög, számítógép, nyomtató

Tevékenység

„Felépül végre a házunk” - adatelemzés, adatgyűjtés (35 perc)

Tanári instrukciók

Milyen házban/lakásban laknak a diákok? Milyenekben jártak? Melyiknek mi volt az előnye, hátránya? Hol kaphatnak segítséget házuk/lakásuk megtervezéséhez?

Feladat: internetről vagy újságokból, vagy fénymásolt anyagokból csoportmunka keretében olyan anyag feldolgozására, amely a modern szemléletű házépítéssel, lakberendezéssel kapcsolatos.

A csoportok beszámolnak munkájukról.

Kiemelt készségek, képességek

Szövegelemzés, adatgyűjtés, önbemutató, IKT kompetenciák

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei

-

Munkaforma

Frontális, heterogén kiscsoport

Módszerek

Prezentáció, adatgyűjtés

Eszközök

Folyóiratok, számítógép internetes hozzáféréssel

Tevékenység

„Felépül végre a házunk” - Tervezés, értékelés (40 perc)

Tanári instrukciók

A tanulók az elhangzottakat közösen elemzik, összegzik, értékelik.

Az előkészítő szakasz tapasztalatait is figyelembe véve csoportmunkában (a csoport lehet a korábbi összeállítás, de lehet újakat létrehozni) lakóházat terveznek, berendezik őket. Az épületet megjelenítik, jellemzőit részletezik. Alaprajzot készítenek. Fel tüntetik az alaprajzon szereplő helyiségek funkcióját. Leírják, megrajzolják a helyiségek berendezését. Külön kitérnek arra, hogyan képzelik el a számukra ideális gyerekszobát. Megtervezik a ház közvetlen környezetét. Mindezt szabad technika-választással.

A tanár ebben az időben körbejárja a csoportokat, és kérdésekkel, instrukciókkal segíti munkájukat.

Az elkészült munkák értékelése, elemzése kiállítás keretében. Az elkészült munkákat kiállításra előkészítik (kasírozás, keretkészítés...), és az osztályteremben elhelyezik, lehetőleg a falon. Az egyes munkák bemutatása „lakossági fórum” keretében történjen.

A csoport munkájának közös értékelésekor a munka minősége mellett értékelési szempont legyen a bemutató milyensége is. Az értékelési szempontokat még a munka megkezdése előtt tudatni kell. Ugyancsak ekkor kell kijelölni az értékelő bizottság, a zsűri tagjait is. Minden csoportból egy tag a tanár, és ha lehet, egy építész is. Ha sikerül valakit felkérni, akár a szülők, akár az ismerősök közül, az jelentősen növelheti a munkaintenzitás mértékét.

Kiemelt készségek, képességek

Alkotókészség, figyelem, koncentráció, együttműködési készség, tolerancia, logikus gondolkodás, manuális képességek

Célcsoport / A differenciálás lehetőségei

Munkaforma

Frontális, heterogén kiscsoport

Módszerek

Tervezés, rajzolás, meggyőzés, értékelés, bemutatás

Eszközök

Tábla, flip chart, gyurmaragasztó, kréta, toll, rajzeszközök, papír, műszaki rajzlap, karton, ragasztó, olló, rajzszög, számítógép, nyomtató

Tevékenység

Kik „teremtik” a környezetet? (30 perc)

Tanári instrukciók

Ebben a részben azokkal a foglalkozásokkal ismerkednek a diákok, amelyek az előbbi témákkal, az építészettel, az építéssel, a lakberendezéssel kapcsolatosak.

Először tanári segítséggel (rávezető kérdések) megpróbálják összegyűjteni azokat a foglalkozásokat, amelyekkel találkozhatnak a diákok egy ház megálmodásától a berendezett házig.

Lehetséges kérdések: Láttatok-e építkezést? Kinek a családjában, rokonságában építkeztek már? Milyen szakembereket kellett igénybe venni az építkezéshez?

Természetesen nem törekszünk a teljességre, de érintjük a legfontosabb szakmákat. A helyes válaszokat a tanár felírja a táblára. (pl. tervezőmérnök, építési vállalkozó, kőműves, ács, asztalos, villanyszerelő, vízvezeték-szerelő, fűtészszerelő, lakberendező).

A válaszok összegyűjtése után a diákok csoportmunkában (2-3 fős) kigyűjtik egy-egy szakma jellemzőit: kiből lehet...? Mit kell elvégezni ahhoz, hogy valakiből ... legyen? Milyen munkát kell végezni a ... szakmában? Az adott szakma jellemzőit minden csoportból egy fő ismerteti az osztállyal. A feladat elvégzéséhez, ha számítógép rendelkezésre áll, weboldalak címeit adjuk meg (www.felvi.hu, www.afsz.hu), vagy az adott oldalakat ki nyomtatva kapják meg a diákok.

Kiemelt készségek, képességek

Rendszerező képesség, megfigyelőképesség

Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A célcsoport az egész osztály, a két-három fős csoportokat kizárólag azért célszerű létrehozni, mert a rendelkezésre álló idő kevés.
Munkaforma	Frontális, majd heterogén csoportmunka
Módszerek	Anyaggyűjtés, rendszerezés, összegzés
Eszközök	Számítógép, internet csatlakozás, nyomtató, papír, írószer

Összegzés (20 perc)

Tevékenység	Modul összefoglalása (20 perc)
Tanári instrukciók	A Teremtett környezetünk című modul rövid összegzése. Nagyobb összefoglalásra nincs szükség, hiszen az egyes részeket közös összegzések, értékelések zárták. Az összegzés inkább a településvédelemről szóljon, és arról, hogyan lehetne ezt a tevékenységet a modul befejezése után is folytatni! Hiszen kiáltványuk és logójuk is van. Az összegyűjtött gondolatok között pedig bizonyára sok hasznosítható is található.
Kiemelt készségek, képességek	Átlátás, összefüggés-teremtés
Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	A modul jelentős részében csoportmunka folyt. Itt sem idő, sem ok nincs erre.
Munkaforma	Frontális
Módszerek	Megbeszélés
Eszközök	-